

N:o 2.

*Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till lag om förändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande; gifven Stockholms slott den 9 Januari 1885.*

Sedan Riksdagen i skrifvelse den 2 Juni 1883 anhållit att då, enligt Riksdagens åsigt, den förändring i gällande edsformulär bör vidtagas, att, när edsförpligtelse skall afgifvas, bekräftelseorden: »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ» utbytas mot andra och mera lämpliga, olika för löfteseder och för bekräftelseeder, Kongl. Maj:t behagade till Riksdagen aflåta proposition i sådan syftning beträffande edsformulär, hvilka böra beslutas i den ordning 87 § Regeringsformen bestämmer, har förslag till sådan lag blifvit inom Justitiedepartementet utarbetadt; och vill Kongl. Maj:t, med bifogande af de i ämnet i Statsrådet och Högsta Domstolen hållna protokoll, enligt 87 § Regeringsformen föreslå Riksdagen att antaga följande förslag till

*Lag om förändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.*

Med upphäfvande af den genom förordningen den 6 Februari 1849 meddelade föreskrift angående förändradt edsformulär, då mosaisk trosbekännare skall aflägga vittnesed, förordnas härigenom:

att 1 kap. 7 § och 17 kap. 16 § Rättegångsbalken, sistnämnda lagrum sådant det lyder i förordningen den 5 November 1867, skola erhålla följande förändrade lydelse:

*Bih. till Riksd. Prot. 1885. 1 Saml. 1 Afd. 2 Häft.*

*1 kap. 7 §.*

Domare skall denna ed svärja: Jag N. N. lofvar och svär, att jag vid fullgörande af domarekallet vill och skall, efter bästa förstånd och samvete, rätt och sanning styrka och främja, efter lag och laga stadgar döma och aldrig uppsåtligen derifrån vika eller orätt göra för hvad orsak det vara må. Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige. Ej må någon till domarembetet träda, förr än han så svurit hafver.

*17 kap. 16 §.*

Vittnen skola i begge delomännens eller deras ombudsmäns närvaro denna ed med hand å bok svärja: Jag N. N. lofvar och svär, att jag skall vittna och gifva till känna allt hvad jag vet i denna sak händt och sant vara, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar. Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige.

samt att jemväl i öfriga fall, då enligt allmän civil- eller kriminal-lag edgång skall ega rum, orden »vid Gud och hans heliga evangelium» i edens begynnelse skola uteslutas och eden afslutas sålunda: Detta svär jag inför Gud den allvetande och allsmäktige.

Härigenom göres dock ej ändring i hvad 16 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 Oktober 1873 föreskrifver för den händelse, att främmande trosbekännare är af sådan lära, som ej tillstödjer honom att aflägga ed.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

*Nils von Steyern.*

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott Fredagen den 22 Juni 1883,*

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Statsministern THYSELIOUS,  
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre  
HOCHSCHILD,  
Statsråden: LOVÉN,  
VON STEYERN,  
Friherre VON OTTER,  
HEDERSTIERNA,  
HAMMARSKJÖLD,  
RICHERT,  
THEMPTANDER,  
RYDING.

Chefen för Justitiedepartementet Statsrådet von Steyern anmälde i underdånighet:

Riksdagens underdåniga skrifvelse den 2 innevarande Juni, hvaruti, enär enligt Riksdagens åsigt den förändring uti gällande edsformulär borde vidtagas att, när edsförpligtelse skulle afgifvas, bekräftelseorden »så sant mig Gud hjelpe till lif och sjä» utbyttes mot andra och mera lämpliga, olika för löfteseder och för bekräftelseeder, Riksdagen, hos hvilken framställning i ämnet blifvit gjord, förty och på i öfrigt anförda skäl i underdånighet anhållit

ej mindre att Kongl. Maj:t tacktes dels till Riksdagen aflåta proposition i sådan syftning beträffande edsformulär, hvilka borde beslutas i den ordning § 87 Regeringsformen bestämmer, dels ock i fråga om

öfriga genom särskilda författningar stadgade eder, som ansåges böra bibehållas, förordna om ofvan antydda förändring uti edsformuläret,

än äfven att en förnyad allmän revision af nu gällande föreskrifter i afseende på eder, åsyftande inskränkning i deras användande, måtte ega rum.

I enlighet med Statsrådets tillstyrkan fann Hans Maj:t Konungen godt förordna, att Nya Lagberedningen skulle anbefallas dels att vid afgifvande af förslag till ny rättegångslag taga i öfvervägande hvad Riksdagen i ofvanberörda skrifvelse anført om inskränkning i eders användande, för så vidt sådana föreskrefves i hittills gällande allmänna rättegångsordning, dels ock att, så fort ske kunde, afgifva yttrande, huruvida skäl förefunnes att förändra lydelsen af ifrågavarande eders begynnelse- och slutord, samt, derest sådan förändring ansåges erforderlig, inkomma med underdånigt förslag dertill.

Ex protocollo  
*Otto Rooth.*

---

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott Fredagen den 19 Oktober 1883,*

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Statsministern THYSELIUS,  
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre  
HOCHSCHILD,  
Statsråden: LOVÉN,  
VON STEYERN,  
Friherre VON OTTER,  
HAMMARSKJÖLD,  
RICHERT,  
THEMPTANDER,  
RYDING,  
VON KRUSENSTJERNA.

Departementschefen Statsrådet von Steyern anmälde i underdånighet, att sedan Kongl. Maj:t, vid föredragning den 22 sistlidne Juni af Riksdagens den 2 i samma månad aflåtna underdåniga skrifvelse angående ändring af nuvarande edsformulär och revision af gällande föreskrifter angående eder, förordnat att Nya Lagberedningen skulle anbefallas bland annat att afgifva yttrande, huruvida skäl kunde förefinnas att förändra lydelsen af de i hittills gällande rättegångsordning föreskrifna eders begynnelse- och slutord; så hade Nya Lagberedningen den 28 i förenämnda månad i ämnet sig utlåtit samt dervid afgifvit förslag till förändrad lagstiftning rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.

Statsrådet hemställde, att Högsta Domstolens yttrande måtte för det ändamål, § 87 Regeringsformen omförmäler, genom note ur proto-

kollet infordras öfver följande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Lagberedningens förslag affattade,

*Förslag*

*till*

*förordning angående förändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.*

Med ändring af föreskrifterna i 1 kap. 7 §, 14 kap. 9 § och 17 kap. 16 § Rättegångsbalken, såvidt angår ordalagen vid edgångs fullgörande, förordnas, att de i dessa lagrum afsedda eder skola inledas med orden »jag N. N. svär inför Gud den allvetande och allsmäktige» och att den ytterligare bekräftelsen »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ» uteslutes.

Hvad sålunda är stadgadt beträffande ordalagen vid eds afläggande länder till efterrättelse jemväl i alla öfriga fall, då enligt allmän lag edgång skall ega rum.

Härigenom göres dock ej ändring i hvad 16 § af Kongl. förordningen den 31 Oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsutöfning föreskrifver för den händelse att främmande trosbekännare är af sådan lära, som ej tillstädjer honom att aflägga ed.

Hans Maj:t Konungen tacktes till omförmälda hemställan i nåder lemna bifall.

Ex protocollo  
Th. Wilh. Malm.

---

*Nya Lagberedningens den 28 Juni 1883 afgifna utlåtande i fråga om  
ändring af edsformulären.*

Till Konungen.

Genom nådigt beslut den 22 innevarande Juni månad har Eders Kongl. Maj:t, med öfverlemnande till Nya Lagberedningen af Riksdagens den 2 Juni aflåtna skrifvelse om ändring af nuvarande edsformulär och revision af gällande föreskrifter angående eder, anbefalt Beredningen *dels* att vid afgifvandet af förslag till ny rättegångslag taga i öfvervägande frågan om inskränkning uti de enligt hittills gällande allmänna rättegångsordning föreskrifna eders användande, *dels ock* att, så fort ske kunde, afgifva yttrande, huruvida skäl förefunnes att förändra lydelsen af ifrågavarande eders begynnelse- och slutord, samt, derest sådan förändring skulle anses erforderlig, inkomma med underdånigt förslag dertill.

Uti omförmälda skrifvelse har Riksdagen, så vidt nu är i fråga, anført:

*att*, i följd af den för många motbjudande lydelsen af edens slutord, under senare tiden vid flera tillfällen inträffat, att personer af samvetsskäl antingen helt och hållet vägrat att gå ed eller fordrat en annan form för dess afläggande än den nu föreskrifna, och att de statens embetsmän, som hade att vaka öfver tillämpningen af gällande bestämmelser om edgångar, för närvarande stode utan makt att förmå de vägrande att fullgöra eden;

*att* de skäl, som föranledt den år 1870 beslutade förändringen i jurymannaedens form, äfven torde vara fullt tillämpliga vid styrkandet utaf behovet af en förändring jemväl i öfriga eders lydelse; samt

*att*, enligt Riksdagens åsigt, den förändring uti gällande edsformulär borde vidtagas, att, när edsförpligtelse skulle afgifvas, bekräftelseorden »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ» utbyttes mot andra och mera lämpliga, olika för löfteseder och för bekräftelseeder;

och har Riksdagen med stöd häraf anhållit, att Eders Kongl. Maj:t behagade dels till Riksdagen aflåta proposition i sådan syftning beträffande edsformulär, hvilka borde beslutas i den ordning § 87 Regeringsformen bestämde, dels ock i fråga om öfriga genom särskilda

författningar stadgade eder, som ansåges böra bibehållas, förordna om ofvan antydda förändring uti edsformuläret.

Vid den genom ofvannämnda nådiga beslut infordrade utredning af ämnet har Beredningen för närvarande att i främsta rummet taga i betraktande de tre i Rättegångsbalken föreskrifna eder, för hvilka formulär äro i sjelfva lagen fastställda, nemligen domareeden (1 kap. 7 §), vrängoeden (14 kap. 9 §) samt vittneseden (17 kap. 16 §), af hvilka eder den förstnämnda är en löftesed, den andra innefattar både bekräftelse och löfte, samt den sista är formulerad såsom löftesed.

Vidare hafva bort uppmärksammas de flera i Rättegångsbalken och dermed i samband stående författningar stadgade, till allmänna rättegångsordningen hänförliga eder, för hvilka särskildt formulär icke är fastställt, såsom: den bjudna eden (Rättegångsbalken kap. 17 § 34); väjemålseden (Rättegångsbalken kap. 17 §§ 29, 30); urtjufva ederna (Förordningen om nya strafflagens införande § 16 mom. 4 och 5); eden rörande myckenheten och värdet af gods, som någon genom stöld eller brand förlorat (Rättegångsbalken kap. 17 § 35); eden till be-  
sannande af handelsboks rättighet (Förordningen angående handelsböcker m. m. den 4 Maj 1855 §§ 16, 18); eden för vinnande af befrielse från erläggande af revisionsskilling m. m. vid revisionsansökningar (Rättegångsbalken kap. 30 § 6); den ed, som efter beviljad resning skall föregå pröfningen af de nya skälen (Rättegångsbalken kap. 31 § 3) äfvensom den ed, som i anledning af verkställd husransakan kan förekomma (Förordningen om nya strafflagens införande § 16 mom. 7), samt slutligen den genom nådiga förordningen den 10 Augusti 1877 föreskrifna eden för stämningmän.

Samtliga dessa eder utom den sistnämnda äro af bekräftelseeds natur; och har, så vidt Beredningen eger sig bekant, vid deras afläggande inför rätta det för de förstnämnda ederna stadgade formulär, i afseende å inlednings- och afslutningsorden, tjenat till ledning i domstolarnes praxis.

Vid de ifrågavarande edsformulären hafva anmärkningar förekommit icke allenast emot inlednings- och afslutningsorden, hvilka innefatta edsformeln i egentlig mening, utan ock emot de uttryck, som angifva sjelfva föremålet för edgången. Då sistnämnda delar af edsformulären icke för närvarande föreligga till granskning, har Beredningen ej att här framlägga de brister, som i detta hänseende kunna finnas. Uppmärksammas bör dock, att den opinion emot edgångsväsendet i allmänhet, som på senare tider yppats, säkerligen äfven till någon del är framkallad genom det närmare aktgifvandet å dessa brister

och att följaktligen en lagstiftningsåtgärd, som icke omfattar dem, möjligen endast ofullständigt uppfyller ändamålet.

Beträffande den egentliga edsformeln hafva de vid riksdagarne väckta förslagen äfvensom de i anledning deraf förda diskussionerna väsentligen rört sig kring följande hufvudpunkter.

Man har yrkat att de i edsformulären alltsedan början af sjuttonde århundradet med obetydliga vexlingar upptagna begynnelseorden »Jag N. N. *svär*» eller »*svär och betyg*» eller »*lofvar och svär* vid Gud och hans heliga evangelium» måtte ändras till det af Justitiekanslersembetet i dess utlåtande den 29 April 1865 förordade och af Riksdagens Andra Kammare för dess del vid 1875 års riksdag antagna uttrycket »*svär inför Gud*». Med afseende å de betänkligheter, som stundom yppats emot användandet af ordet »*svär*», har dock äfven i dess ställe föreslagits ordet »*lofvar*». Särskildt för att i formuläret närmare antyda, att eden icke tillhörde evangeliu utan lagens område, har jemväl förordats uttrycket »*svär vid Gud och hans heliga ord*», mot hvilken lydelse likväl erinrats, att densamma ej utmärkte den uppfattning af eden, som i ett kristet samhälle borde deri få ett bestämdt uttryck.

Vidare har anmärkts, att slutorden »*så sant mig Gud hjälpe till lif och själ*», såsom innefattande en förpantning af själens eviga välfärd, ett eventuellt afsvärjande af den gudomliga nåden, vore i hög grad otjenliga och stötande samt fördenskull borde antingen helt och hållet utgå eller ock utbytas emot »*härtil förhjelpe mig Gud*» eller annat lämpligt uttryck.

I motsats till denna tolkning af slutorden har dock äfven gjorts gällande den åsigt, att de icke skulle innehålla en försvärjelse utan fast mera en åkallan om nåd och bistånd att fullgöra den genom eden åtagna förbindelsen eller en tilläggsförklaring, att den afgifna försäkringen vore lika sann eller viss som förklarandens åstundan om Guds hjälp och förbarmande.

Slutligen hafva antydningar ej saknats derom, att eden må hända i vissa fall kunde och borde ersättas med ett enkelt löfte eller försäkran.

Det är en känd sak, att edgångsfrågan jemväl i andra länder utgjort föremål för lifligt meningsbyte. Innan Beredningen vidare uttalar sig om skälen och sättet för de ifrågavarande edsformulärens ändrande, torde det derför ej vara otjenligt att, till närmare belysning af ämnet, i korthet erinra om de vigtigaste, enligt den nyare utländska lagstiftningen härom gällande bestämmelser.

I de nya tyska civil- och straffprocessordningarne stadgas, i när-

maste öfverensstämmelse med den österrikiska lagen af den 3 Maj 1868, för de egentliga rättegångsederna religiösa begynnelse- och slutord, lydande, de förra: »Jag N. N. svär vid Gud den allsmäktige och allvetande», samt slutorden: »så sant mig Gud hjälpe».

I enlighet härmed skall vid eds afläggande af jury- och meddomsmän det af rättens ordförande till dem rigtade talet inledas med orden: »I svären vid Gud den allsmäktige och allvetande», hvilket af hvarje jury- eller meddomsman besvaras med orden: »jag svär det, så sant mig Gud hjälpe».

Ordförandens tal till juryn inledes enligt den österrikiska straffprocessordningen med orden: »I svären och lofven inför Gud», och enligt den franska code d'instruction criminelle med orden: »I svären och lofven inför Gud och inför menniskor», hvilket besvaras af de österrikiska jurymännen på enahanda sätt, som i den tyska straffprocessordningen är föreskrifvet, och af de franska jurymännen med orden: »jag svär det». För öfriga eder är i Frankrike icke någon religiös eller sakramental form föreskrifven. De utmärkas stundom endast genom orden: »Ni svär», »jag svär»; stundom användes af domaren vid edens förestafvande formeln »Ni svär inför Guds», hvilket tilltal af den, som aflägger eden, besvaras med: »jag svär det».

De norska och danska rättegångsederna börjas, så vidt ej annorlunda är för vissa trosförvandter stadgadt, med orden »lover og sværger», samt afslutas med bekräftelseformen »saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige ord».

I England afslutas det formulär, som vid eds afläggande af jurymän, vittnen med flere förestafvas af domaren, med orden »så hjälpe eder Gud».

Enligt den holländska lagstiftningen bero formaliteterna vid eds afläggande i hvarje fall på det bruk, som godkännes af det trossamfund eller den lära, som den person, hvilken eden affordras, tillhör.

Mångfalden och olikheten af de uttryck, som, på sätt ofvan i korthet blifvit antydt, ansetts tjenliga att frambära den edliga bekräftelsen, lemna tvifvelsutän ett gällande vitsord om svårigheten af att finna en för olika religiösa åskådningssätt och olika grader af samvetsömhet tillfredsställande lösning af frågan. Visst är att, huru än den edliga bekräftelsen formuleras, ingen säkerhet gifves därför, att ej den antagna formeln ändock kan framkalla samvetsbetänkligheter och oro hos en eller annan individ. Skälet dertill ligger sannolikt mindre i formen än i saken, eller just i sjelfva bekräftelsens natur af edgång. Ty huru formen än ordnas, framstår alltid edgången såsom en särskild religiös förpligtelse i det förevarande fallet. Beskaffenheten af denna förpligtelse

och påföljden af dess uppsåtliga öfverträdande kunna vara föremål för olika meningar, men ingen meningsskiljaktighet kan gerna uppstå derom, att eden såsom sådan alltid innefattar åtagandet af en särskild religiös ansvarighet inför Gud utom det ansvar, som den borgerliga lagen förknippar dermed. Så länge det borgerliga samhällets lagar pålägga edgång såsom skyldighet, skall derföre ock en i lag stadgad edgångsformel säkerligen likasom sjelfva edgångspligten tid efter annan angripas såsom medförande obehörigt samvets tvång.

Men, ehuru man icke kan hoppas att en förändring af edsformeln skall för framtiden undanröjda alla svårigheter, följer dock ej deraf att hvarje förändring är onyttig eller obehöflig. Finnes en lagstadgad edsformel endast undantagsvis väcka betänkligheter hos en eller annan enskild person, må man med skäl tveka att föreslå ändringar deri och fordra att den enskilde fogar sig i det, som tillfredsställer samhällets medlemmar i allmänhet. Om deremot en edsformel icke längre allmänt godkännes af samhällets tänkande medlemmar, om den väcker anstöt och framkallar betänkligheter icke hos fåtalet utan hos flertalet, ligger det vikt uppå, att förändring sker och sker snart. Äfven den, som icke delar betänkligheterna, måste erkänna att edgången vid sådant förhållande löper fara att betraktas antingen såsom en tom formalitet, hvilken utan eftertanke af den lättsinnige fullgöres, eller såsom en olidlig tvångsåtgärd, emot hvilken den allvarligt tänkande och religiöse måste i samvetsfrihetens namn protestera.

Att döma efter hvad så väl vid riksdagen som utom densamma förekommit, synes det sist antydda förhållandet i ganska hög grad vara för handen i vårt land. När så är, när de ordalag, vid hvilka man under århundraden varit van att fästa den högsta bindande kraft, som kan gifvas det menliga löftet eller betygandet, icke längre allmänneligen åtnjuta den helgd och betraktas med den vördnad, som åt edgången förläna karakteren af en religiös akt, då bör hos en hvar, som nitälskar för sann religiositet likasom för den på edens helgd beroende borgerliga rättsordningens upprätthållande, betänkligheten vid att rubba den välkända och häfdvunna formen vika.

Derest sålunda en ändring af de ifrågavarande edsformlerna med skäl fordras för att hålla edens betydelse vid makt, ligger det i öppen dag, att den nya formel, som sättes i stället för den gamla, bör göras så enkel och så allmängiltig som möjligt. Intet bör inrymmas deri, som kan gifva anledning till olika tolkning eller behöfva ändras för olika trosbekännelser. Men tillika lär vara uppenbart att, så länge edgång fordras, edsformeln bör tydligt och utan omsvep angifva sig vara en *ed* och affattas i ordalag, egnade att hos den edspligtige fram-

kalla den djupt allvarliga sinnesstämning, som handlingens religiösa karakter kräfver.

Ur dessa synpunkter anser Beredningen i fråga om formulärens begynnelseord, att försäkringens beskaffenhet af ed i regeln lämpligast utmärkes genom det vid både löftes- och bekräftelseed lika användbara »jag svär» och att det religiösa momentet deri ytterligare kan och bör betonas genom tillsatsen »inför Gud den allvetande och allsmäktige».

Då ordet »*lofva*» stundom föreslagits såsom lämpligare än ordet »*svära*», torde härvid böra erinras, att i detta sammanhang båda orden i sjelfva verket innebära alldeles detsamma. Då utfästelsen sker såsom en religiös akt inför Gud, är den ovedersägligen en ed, äfven om den skulle benämnas löfte, och vid sådant förhållande torde det väl ock vara riktigare att öppet och bestämdt framhålla edsförpligtelsens tillvaro genom användandet af just det ord, som i vårt språk innefattar åtagandet af sådan förpligtelse.

På enahanda skäl, som gjort sig gällande i den tyska och österrikiska lagstiftningen, har Beredningen antagit, att edsförpligtelsens allvar och högtidlighet förhöjes derigenom, att i densamma särskildt framhållas Guds allvetenhet och allmakt, till erinran derom att sanningen och uppsåtets ärlighet äro uppenbara för Honom och att makten att straffa öfverträdelsen ligger i Hans hand.

Hvad slutorden i de gällande formulären angår, hafva, såsom redan är antydt, motsatta tolkningar af deras betydelse förekommit. Den allmänna, af framstående auktoriteter jemväl af ålder delade uppfattningen torde dock vara, att de innefatta en afsägelse af Guds andliga och lekamliga hjälp, och vid sådant förhållande måste de mot desamma yppade betänkligheterna anses i hög grad behjertansvärda. Det synes derföre Beredningen som om, i öfverensstämmelse med hvad alternativt föreslagits, dessa slutord icke böra hädanefter bibehållas; och då edens religiösa karakter torde genom inledningsordens innehåll vara med tillräcklig bestämdhet och kraft angifven, lär någon ersättning för de borttagna slutorden icke vara af nöden, särdeles om, såsom önskligt vore, edgångsformulärens innehåll i öfrigt förenklas och förkortas, så att behovet af en särskild afslutande mening mindre än nu framträder.

På grund af det anförda, som torde ega lika giltighet i afseende å alla i allmän lag stadgade edgångar, får Beredningen alltså i underdånighet afgifva följande

*Förslag till förändrad lagstiftning rörande ordalagen vid edgångs  
fullgörande:*

»Med ändring af föreskrifterna i 1 kap. 7 §, 14 kap. 9 § och 17 kap. 16 § Rättegångsbalken, så vidt angår ordalagen vid edgångs fullgörande, förordnas att de i dessa lagrum afsedda eder skola inledas med orden »jag N. N. svär inför Gud den allvetande och allsmäktige» och att den ytterligare bekräftelsen »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ» uteslutes.

Hvad sålunda är stadgadt beträffande ordalagen vid eds afläggande länder till efterrättelse jemväl i alla öfriga fall, då enligt allmän lag edgång skall ega rum.

Härigenom göres dock ej ändring i hvad 16 § af Kongl. förordningen den 31 Oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsutöfning föreskrifver, för den händelse att främmande trosbekännare är af sådan lära, som ej tillstädas honom att aflägga ed.»

Underdånigst  
AXEL ÖRBOM.

C. W. HEDENSTRÖM.

O. BERGIUS.

*Wilh. Uppström.*

Stockholm den 28 Juni 1883.

---

*Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet uti Kongl. Maj:ts  
Högsta Domstol Fredagen den 25 Januari 1884.*

*Första rummet.*

Närvarande:

Justitieråden: RABE,  
OLIVECRONA,  
VON SEGEBADEN,  
SVEDELIUS,  
HERNMARCK,  
WEDBERG,  
ANNERSTEDT.

Sedan, till följd af Högsta Domstolens beslut den 27 sistlidna November, de till Högsta Domstolen för afgifvande af utlåtande remitterade förslag till förordningar, dels angående förändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande och dels angående upphäfvande af 20 kap. 2 § och ändring i 21 kap. 2 § Kyrkolagen, för närmare granskning cirkulerat emellan Högsta Domstolens ledamöter, så företogos nu dessa ärenden till slutlig behandling; varande omförmälda förslag bilagda detta protokoll.

1:o.

*Förslaget till förordning angående förändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.*

Justitieråden Rabe, von Segebaden och Svedelius lemnade förslaget utan anmärkning.

Justitieråden *Hernmarck*, *Wedberg* och *Annerstedt* förenade sig om följande yttrande: Såsom grund för den föreslagna ändringen af ordalagen vid edgångs fullgörande har blifvit anfördt, att hittills använda edsformulär »framkallat betänkligheter hos flertalet af samhällets tänkande medlemmar». Hvad angår *begynnelseorden* i eden synes man dock, enligt vår uppfattning, kunna ifrågasätta huruvida så är förhållandet. Den Riksdagens skrifvelse, hvilken utgjort anledningen till förevarande förslag, uttalar endast att, enligt Riksdagens åsigt, en ändring af edsförpligtelsernas slutord synes erforderlig, och senast hållna kyrkomöte afslog väckt förslag att nuvarande lydelsen af *begynnelseorden* i presten skulle förändras. På sätt inom kyrkomötet blifvit uttaladt torde ock de betänkligheter, som försports beträffande *begynnelseorden* i edsformeln, i allmänhet hafva afsett icke de ord, hvilka genom det remitterade förslaget skulle ändras, utan sjelfva ordet »*svär*». Det religiösa moment, som ingår i eden, synes böra föranleda dertill, att en sådan formulering af ordalagen företrädesvis bör väljas, hvilken hos den medlem af svenska kyrkan eller annat kristligt religionssamfund, som aflägger ed, utmärker att han bekänner sig till den kristna läran. Så skulle ej förhållandet blifva vid den nu föreslagna lydelsen af edsformuläret, och den omständighet att, såsom till förmån för förslaget anmärkts, efter detsamma enahanda formulär skulle kunna användas för kristen och för icke kristen trosbekännare torde, af ofvanangifna skäl, ej heller kunna betraktas såsom någon väsentlig fördel, helst, så vidt erfaras kunnat, någon olägenhet icke uppstått deraf att hittills olika formulär blifvit använda. Vi hemställa derföre, att *begynnelseorden* i edsformuläret måtte bibehållas oförändrade.

Hvad åter angår slutorden i edsformeln synes väl, med afseende å den ej sällan förekommande tydningen af dessa ord, att de skulle innefatta en förpantning af själens eviga välfärd, en förändring i dem vara behöflig. Det torde dock vara att befara, att borttagandet af dessa ord utan att desamma blifva af andra ersatta skall visa sig mindre ändamålsenligt för bibehållande af uppfattningen om edens egenskap af en religiös handling. Efter deras uteslutande skulle exempelvis af de i Rättegångsbalken intagna edsformulären domareeden komma att afslutas med orden »*list och påfund*» och vittneseden med orden »*eller förändrar*», men en sådan afslutning kan, då en edsformel ju alltid bör vara affattad i ordalag, egnade att hos den edspligtige framkalla den djupt allvarliga sinnesstämning, som handlingens natur kräfver, ej vara lämplig eller af beskaffenhet att med tillräcklig bestämdhet och kraft angifva edens ofvan antydda betydelse. Ett försvagande af uppfattningen om edsförpligtelsens religiösa karakter skulle utan tvifvel komma

att leda till ett förringande af dess helgd och följaktligen menligt inverka på upprätthållandet af den borgerliga rättsordningen. Vid nu angifna förhållande synes derföre de nuvarande slutorden böra utbytas mot andra, hvilka å ena sidan icke kunna tolkas såsom innefattande en afsägelse af Guds hjälp, men å den andra ändock tydligt utmärka det religiösa momentet i edgången. Önskvärdheten af en dylik afslutning af edsförpligtelsen har ock af lärare inom den svenska kyrkan blifvit uttalad, och emot det i sådant hänseende framställda förslaget, att vid löftesederna slutorden skulle lyda: »*dertill mig Gud nådeligen förhjelpen*», kan efter vår uppfattning någon giltig anmärkning icke framställas. För bekräftelseederna åter synes en afslutning böra väljas, hvilken tydligt innebär ett betygande af den, som aflägger eden, att hvad han uti densamma försäkrat är lika sant, som han önskar att Gud skall hjälpa honom. Ur religiös synpunkt torde desto mindre några betänkligheter häremot möta, som ett dylikt betygande måste anses vara oskiljaktigt från bekräftelseedens eget väsende.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och då, enligt vårt förmenande, det är af synnerlig vikt att lagstiftaren uti ett så grannliga ämne som det förevarande förfar med nödig varsamhet och undviker att i den bestående rätten införa större förändringar än som af för handen varande förhållanden verkligen påkallas, helst ett motsatt tillvägagående skulle kunna alstra föreställning om att en förändring i sjelfva betydelsen af edgången varit åsyftad, hemställa vi, att de vid edgång hittills använda slutorden måtte utbytas vid löfteseder mot orden »*dertill mig Gud nådeligen förhjelpen*» och vid bekräftelseeder mot »*så sant jag vill att Gud mig hjälper*», eller mot andra ordalag, som i fråga om de förra ederna innebära en bön om Guds bistånd att troget hålla det, hvarom eden aflägges, och beträffande de senare tydligt uttrycka att den, som aflägger eden, talar sanning lika visst som han åstundar Guds hjälp.

Justitierådet *Olivecrona* anförde: En ändring af de ordalag, som skola användas vid afläggande af *ed* förefaller, vid ett ytligt betraktande, vara en lagstiftningsåtgärd af föga betydenhet; men vid ett närmare eftersinnande skall man snart blifva öfvertygad derom, att så icke är förhållandet, utan att det tvärtom ligger rätt mycken vikt just vid sjelfva edens *form*. Ty, om formen icke fullständigt återgifver hela det religiösa moment, som genom ordalagen i eden bör och skall uttryckas, kan sådant verka både till förminskande af edens helgd, till försvagande af det förtroende, som vid aflagd ed bör vara förbundet, och ändtligen till ett undergräfvande af den *rättssäkerhet*, som i vissa

fall är af edgång beroende. Allt manar derföre lagstiftaren att, i fråga om ändring af edens form, med yttersta varsamhet gå till väga.

Det till utlåtande af Högsta Domstolen nu remitterade förslaget innehåller högst väsentliga förändringar i de ordalag, som hittills varit föreskrifna för ed enligt 1 kap. 7 §, 14 kap. 9 § och 17 kap. 16 § Rättegångsbalken, ordalag, hvilka, på grund af långvarigt bruk, äfven funnit användning i alla öfriga fall, då enligt allmän lag eller särskilda författningar edgång skall ega rum. Vid en granskning af ett lagförslag af beskaffenhet som detta, hvilket, såsom af framställningen framgår, allena afser *formen*, men der just formen spelar en framstående, vigtig rôle, synas tvenne frågor vara att taga i öfvervägande och beakta, nemligen:

1:o uttrycker den nya föreslagna formen för edgång samma begrepp som det gamla, af häfd och lag stadgade, edsformuläret rätt uppfattadt? och

2:o kan den nya edsformen i lika mån som den hittills varande betrygga *rättssäkerheten* i de fall, der denna kan af edgång röna inflytande?

Vid ett sådant öfvervägande torde till en början en jemförelse böra anställas emellan begynnelseorden i de af lag hittills påbjudna ederna, hvilka lyda sålunda: »*jag N. N. lofvar och svär vid Gud och hans heliga evangelium*» och hvad förslaget vill sätta i stället, eller: »*jag N. N. svär inför Gud* den allvetande och allsmäktige». Hvarje redlig, samvetsgrann och sanningsälskande menniska skall säkerligen känna sig lika uppmanad att, vid afläggande af vittnesmål eller då värjemåls-ed varder honom ålagd, strängt hålla sig till sanningen, antingen han betygar sin utsago med orden: »*jag svär*» eller med orden »*jag lofvar och svär*»; men förhållandet är dock icke enahanda med den stora mängden af mindre samvetsgranna män och qvinnor, hvilka vid rikets domstolar kunna komma i fråga att underkastas edgång. Dessa senare behöfva en i edens ord inlagd kraftig påminnelse om att en aflagd ed innebär något mera än en vanlig bindande förklaring. Man kan med skäl befara, att de icke skola anse sig särdeles strängt bundna vid sanningen genom blotta orden: »*jag svär*»; ty, till följd af vanans makt i uppfattningen af ordens sammanhang, skola de säkerligen icke förmedelst dessa ord känna sig till sanningen lika fullkomligt och kraftigt förbundne som genom den häfdvunna formeln: »*jag lofvar och svär*», i synnerhet när svärjandet, enligt förslaget, icke längre skulle förblifva »*vid Gud och hans heliga evangelium*» utan stanna vid att »*svära inför Gud* den allvetande och allsmäktige» och dertill med fullkomligt utlemnande af den allvarliga påminnelse, som slutorden i nu gällande

edsformulär innehålla. Uteslutandet ur edsformuläret af ordet »lofvar» torde i hopens ögon i och för sig antagas betyda ett förminskande af de förbindelser, eden innebär. Ett sådant antagande måste derföre redan i sig sjelft medföra en skadlig verkan. Om det religiösa momentet i eden skall, i det ögonblick ed afläggas, gripande imponera på människan och för hennes inre rätt lifligt ställa hela vidden af det särskilda religiösa ansvar gent emot det högsta väsendet, hvartill eden tillförbinder henne, måste detta äfven på ett mycket bestämdare och otvetydigare sätt framträda för reflexionen än allena genom orden: »jag svär inför Gud». Ty när någon svär *vid* Gud, måste det för hans inre öga vara tydligt och klart att han gent emot det gudomliga väsendet, vid hvilket han likasom bundit sig genom eden, ålagt sig sjelf ett särskildt stort ansvar, hvilket han icke ostraffadt kan afbördas sig. Det är derföre, enligt mitt omdöme, ingalunda rådligt att vidtaga en ändring af begynnelseorden i edsformuläret, hvarigenom man kan löpa fara att *försvaga* det religiösa momentet i eden och likasom lemna öppet rum för undanflygter hos dem, som icke äro synnerligen besvärade af samvetsbetänkligheter, att, under tysta förbehåll, med vett och vilja edligen bekräfta hvad icke är med sanning öfverensstämmande.

Det har blifvit sagdt, att den nya edsformel, som skulle sättas i stället för den gamla, borde göras »så enkel och så allmängiltig som möjligt och passande för alla trosbekännare». Sådant låter visserligen ganska plausibelt, men man bör dock besinna, att man lätteligen, vid ett sådant förfarande, kan äfventyra att skapa ett edsformulär, som just genom sin enkelhet och allmängiltighet säger allt för litet och der det religiösa momentet förlorar sig i det rent af obestämda, hvarigenom hos mången tillfälle just lemnas öppet för hvarjehanda hemliga *reservations mentales*. Fåfängt skall man här med framgång kunna åberopa stöd af förhållandet i andra länder. Ty när det gäller bibehållandet af det *religiösa* momentet i eden, måste man i fråga om *svensk* lagstiftning uteslutande taga i betraktande svenska folkets nuvarande religiösa ståndpunkt och dess uppfattning af edens betydelse. Erbjuder man nu folket ett edsformulär af det evasiva och föga tilltalande innehåll, som det remitterade förslaget framlägger, skall det säkerligen icke heller dröja länge innan den religiösa vördnaden för eden, som man kan påräkna att ännu förefinna, allt mer försvinner och för sent skall man då erfara att dermed äfven åt *rättssäkerheten*, i de fall der ed är med laga bevisning förbunden, tillfogats en obotlig skada.

I öfvervägande torde ock böra tagas den omständighet, att Riksdagen i dess underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 2 Juni 1883 *ingalunda begärt någon förändring af begynnelseorden* i edsformu-

läret i den allmänna lagen. De mosaiske trosbekännarne här i riket hafva icke heller låtit förspörja någon önskan om rättelse i det för dem genom förordningen den 6 Februari 1849 stadgade formulär för eds afläggande. I frågans *närvarande* skick saknas därför, enligt mitt förmenande, giltigt stöd för åtgärden att nu vidtaga en ändring af sjelfva *begynnelseorden* i det edsformulär, som hittills gällt till efterrättelse.

Beträffande åter de ordalag, hvarmed alla de hittills brukliga ederna afslutats, mana de onekligen i hög grad det religiösa sinnet till allvarlig eftertanke af den särskilda religiösa förpligtelse, som den, hvilken aflägger ed, ikläder sig. De anmärkningar, som blifvit rigtade emot edsformeln, hafva emellertid hufvudsakligen gällt just sjelfva slutorden: »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ». Det är ock allena dessa slutord, som, enligt Riksdagens nyss nämnda skrifvelse, ansågos påkalla en ändring af edens form. Dessa slutord hafva emellertid mer än ett halft årtusendes häfd för sig. De äro nemligen lånade från den i Magnus Erikssons Landslag i Konungabalken intagna ed, som den nyvalda konungen inför folket skulle svärja, äfvensom från den trohetsed, som lagmännen och folkets ombud svuro konungen tillbaka, deri slutorden lydde: »sva biþer iak mik guþ hullan baþe til lif ok »siæl». De gammal-svenska orden »sva biþer iak mik Guþ hullan »baþe til lif ok siæl» utbyttes sedermera i sjuttonde seklet mot en mera ny-svensk ordform: »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ», men begge uttrycka dock i sak detsamma.

Då åtskillige personer, så utom som inom nationalrepresentationen, påyrkat ändring af, eller till och med det fullständiga borttagandet af nämnda, eden afslutande ord, torde ett sådant yrkande ytterst hafva berott på en fullkomligt ensidig och, enligt mitt förmenande, oriktig uppfattning af de ifrågavarande ordens innersta och förnuftiga mening. Det är att hoppas, att med en stigande upplysning äfven en klarare uppfattning i detta hänseende skall göra sig gällande och att i följd deraf äfven de betänkligheter skola försvinna, hvilka stundom emot samma ord blifvit uttalade. Det återopas visserligen ock att många personer af samvetsömhet taga anstöt af förenämnda ordalag. Men för omfånget af ömt samvete finnes för en del individer ingen gräns, huru än en ed må formuleras. Ty personer gifvas, hvilka vägra gå all ed, likasom de neka att öfva sig i vapen till fosterlandets försvar. Förebärandet af samvetsbetänkligheter för att aflägga en af domstol ådömd ed har mången gång, synnerligen vid värjemålsed och gälde-närsed i konkurs, visat sig endast vara ett försök att kunna undgå lagens näpst för lagstridiga handlingar eller ock har sådant skett af andra föga hedrande bevekelsegrunder. På dessa och dylika fall kan

med skäl tillämpas den fullkomligt rigtiga grundsats, som kyrkolagsutskottet, vid det under sistlidet år samlade allmänna kyrkomötet, uttalat, nemligen att »staten eller kyrkan kan ej, af hänsyn blott till »någons *subjektiva* åskådningssätt, rubba anordningar, i hvilka mäktiga »garantier för upprätthållande af borgerlig och kyrklig ordning innehållas».

Det remitterade förslaget har borttagit slutorden i edsformuläret: »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ», utan att i stället vidfoga detsamma någon annan tillsats, som genom sitt innehåll kunde gifva åt eden i sin helhet stämpeln af en högtidlig, religiös akt. Såsom motiv till nämnde åtgärd, synes man hafva föreställt sig, att »edens religiösa karakter skulle genom inledningsordens innehåll ändock vara »med tillräcklig bestämdhet och kraft angifven». Men detta måste högeligen betviflas. Det stora flertalet, hvilket just i slutorden uppfattat *edens hufvudsakliga, religiösa tyngdpunkt*, skall i inledningsorden till den föreslagna, stympade eden aldrig återfinna den imponerande sammanfattning, som hittills utgjort edens slut och i synnerhet bidragit att afhålla från edens missbrukande. Det säkra är, att den nya, föreslagna edsformen ingalunda med den klarhet och fullständighet, som höfves, återgifver samma allvarligt, till besinning manande religiösa moment, som i det gamla edsformuläret träder den svärjande personen till mötes.

Om nu förhållandet onekligen är sådant, att det föreslagna nya edsformuläret icke med samma kraft som det gamla framhåller det religiösa momentet i eden; om i det förra tvärtom det religiösa momentet blifvit reduceradt, så skall, enligt min uppfattning, den oundvikliga följden af den ifrågakända lagstiftningsåtgärden blifva den, att *rätts-säkerheten* kommer att på ett betänkligt sätt minskas i de fall, der bevisning genom *vittnen* eller genom *parts ed* i rättegång skall åvägbringas. Det allmänna kan här af icke annat än lida skada. Redan nu inträffar det, ty värr, allt för ofta genom samvetslösa människors lättsinne, egennytta eller elakhet, att falsk ed bringar förderf och elände öfver oskyldiga medmenniskor; och om än desses oskuld sedermera varder ådagalagd, förefinnes likväl för dem högst sällan någon utväg att vinna ersättning för lidande eller återupprättelse af förloradt medborgerligt anseende. Äfventyret i nämnde hänseende skall blifva större i samma mån, som vördnaden för det religiösa momentet i eden går förloradt, och den trygghet, man väntat af laga bevis genom vittnen eller parts ed, skall sålunda på ett betänkligt sätt rubbas. Vid sådant förhållande och då en svensk domare fortfarande är bunden vid de i 17 kap. Rättegångsbalken framställda reglor för laga bevis,

synes det ingalunda rådligt att nu, utan sammanhang med en ändring af samma regler, vidtaga en lagstiftningsåtgärd, som man kan förutse skall medföra skadliga verkningar. Tidpunkten torde icke vara lyckligen vald för en dylik lagreform. Ty då, såsom bekant, Nya Lagberedningen är sysselsatt med utarbetandet af förslag till en ny rättegångsordning och i sammanhang dermed sannolikt äfven förslag till ändringar i de hittills stadgade grunderna för laga bevis, så förekommer det mindre lämpligt att, innan andra grunder för den legala bevisningen blifvit af den lagstiftande makten fastställda, åvägabrunga en så genomgripande ändring af edsformuläret, som det remitterade förslaget innehåller.

Jag får alltså af dessa skäl afstyrka förslaget i de delar, som afse ed enligt 14 och 17 kapitlet Rättegångsbalken äfvensom edgång i de öfriga fall, då ed, enligt allmän lag, för bevisning finnes föreskrifven.

Hvad slutligen angår den för domare i 1 kapitlet 7 § nämnda balk föreskrifna ed, måste det medgifvas att en förändring af denna löftesed icke är förknippad med någon fara för rättssäkerheten. Sveriges domare skola nog, derom är jag öfvertygad, pligttroget fullgöra sina skyldigheter, huru än domareeden formuleras. Men eden bör dock ega en religiös afslutning för att i mängdens ögon stärka embetets helgd, på samma gång den gifver en allvarlig påminnelse om den religiösa förbindelse, som eden pålägger. Såsom förslaget föranleder skulle domareeden emellertid snöpligt afslutas med orden »arga list och påfund», hvilket förefaller hvarken vackert eller ändamålsenligt. Men om en ändring af domareeden skall göras, hvarigenom ej allenast de under snart två århundraden brukade begynnelseorden utbytas mot andra, utan ock sjelfva den religiösa afslutningen helt och hållet utelämnas, framställer sig helt naturligt den frågan om icke *samtidigt* den tro- och huldhetsed som af krigsmanskapet, officerare vid armén och flottan, civile embets- och tjenstemän skall afläggas, äfvensom den ed, läkare och prester afgifva, bör i enahanda syfte ändras. Ty då den nya, föreslagna formen för domares ed otvifvelaktigt kommer att af massan af folket uppfattas såsom innebärande ett *lindrigare religiöst ansvar*, än det gamla i lag stadgade edsformuläret hittills uttryckt, torde följdriktigheten gifva stöd för antagandet, att exempelvis kronans manskap, officerare och embetsmän, äfvensom Riksdagens talmän, icke vidare borde betungas med löfteseder, utmärkande ett större, omfångsrikare religiöst ansvar, än domaren iklädt sig, då han första gången träder till utöfningen af sitt viktiga embete.

Men det gifves ock en annan ed, som står den allmänna domareeden i det afseende mycket nära, att den för rikets högste domare — Konungen — tillika utgör en domareed. Denna ed innehålles i den konungaförsäkran, som af Rikets Ständer fastställes vid 1810 års riksdag och som sedermera vid hvarje regentombyte äfven blifvit begagnad. Slutorden deri lyda »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ». Någon ändring af dessa ordalag i konungaförsäkran har veterligen icke varit ifrågakäst. Jag öfverlemnar åt andra att afgöra om i våra dagar en sådan ändring skulle kunna bidra att stärka aktningen för konungamakten eller icke. Men derest en ändring skall vidtagas i formuläret till den allmänna domareeden, som är lika för alla underdomare och för dem, hvilka såsom ledamöter af Konungens Högsta Domstol döma i Konungens namn, lära äfven här följdriktigheten bjuda att edsformeln anordnas så, att desse domares genom eden åtagna ansvarighet icke af någon må uppfattas såsom varande af en *ringare* art och beskaffenhet än den, hvilken Konungen sjelf iklädt sig genom edsformeln i konungaförsäkran. Af anförde skäl anser jag mig derföre böra afstyrka antagandet af förslaget äfven i den del, som afser ändring af 1 kapitlet 7 § Rättegångsbalken.

2:o.

---

Ex protocollo  
Th. Wilh. Malm.

---

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott Fredagen den 26 September 1884,*

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Statsministern THEMPTANDER,  
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre  
HOCHSCHILD,  
Statsråden: VON STEYERN,  
Friherre VON OTTER,  
HAMMARSKJÖLD,  
RICHERT,  
RYDING,  
VON KRUSENSTJERNA,  
Friherre TAMM.

Departementschefen Statsrådet von Steyern anförde i underdånighet:

»Den 2 Juni 1883 aflät Riksdagen till Eders Kongl. Maj:t en underdånig skrifvelse om ändring af nuvarande edsformulär och revision af gällande föreskrifter angående eder. Under erinran om de förändrade bestämmelser i nämnda hänseenden, som meddelats genom kungörelserna den 25 Oktober och 13 December 1878, förklarade sig Riksdagen hysa den åsigt, att en ytterligare inskränkning af edens användande utan fara kunde ega rum. I sammanhang härmed ansåg Riksdagen sig böra framhålla, hurusom, i följd af den för många motbjudande lydelsen af edens slutord, under senare tiden vid flera tillfällen inträffat, att personer af samvetsskäl antingen helt och hållet vägrat att gå ed eller fordrat en annan form för dess afläggande än den nu föreskrifna, och att de statens embetsmän, som hade att vaka öfver tillämpningen af gällande lagbestämmelser om edgången, för närvarande

stode utan makt att förmå de vägrande att fullgöra eden. De skäl, som föranledt den år 1870 beslutade förändringen i jurymannaedens form, torde äfven vara fullt tillämpliga vid styrkandet af behovet af en förändring jemväl i öfriga eders lydelse. Enligt Riksdagens åsigt borde den förändring i gällande edsformulär vidtagas, att, när edsförpligtelse skulle afgifvas, bekräftelseorden: »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ» utbyttes mot andra och mera lämpliga, olika för löfteseder och för bekräftelseeder. Med stöd häraf anhöll Riksdagen, dels att Eders Kongl. Maj:t behagade till Riksdagen aflåta proposition i sådan syftning beträffande edsformulär, hvilka borde beslutas i den ordning 87 § Regeringsformen bestämde, samt i fråga om öfriga genom särskilda författningar stadgade eder, som ansåges böra bibehållas, förordna om ofvan antydda förändring i edsformuläret, dels att en förnyad allmän revision af nu gällande föreskrifter i afseende på eder, åsyftande inskränkning i deras användande, måtte ega rum.

För så vidt denna skrifvelse angår eder, föreskrifna i allmän lag eller dit hörande författning, tillhör den Justitiedepartementets handläggning. Den afser dels att åstadkomma en undersökning, huruvida icke vissa af dessa eder skulle kunna afskaffas, dels att för de eder, som anses böra kvarstå, erhålla ett förändradt formulär. Den förra frågan kan ej vinna någon fullständig utredning annorlunda än i sammanhang med frågan om rättegångsväsendets ombildning. De flesta af dessa eder hafva sin egentliga betydelse såsom bevisningsmedel inför domstol och behovet att bibehålla dem beror helt och hållet på beskaffenheten af de regler för bevisningen i rättegångsmål, som i en blifvande rättegångsordning kunna varda fastställda. Deremot möter naturligtvis intet hinder att redan nu ändra formuläret för samtliga eder, derest detsamma befinnes otillfredsställande. Genom nådigt beslut den 22 Juni 1883 har ock Eders Kongl. Maj:t, med öfverlemnande till Nya Lagberedningen af Riksdagens ifrågavarande skrifvelse, anbefalt Beredningen dels att vid afgifvande af förslag till ny rättegångslag taga i öfvervägande frågan om inskränkning i de enligt hittills gällande allmänna rättegångsordning föreskrifna eders användande, dels ock att, så fort ske kunde, afgifva yttrande, huruvida skäl förefunnes att förändra lydelsen af ifrågavarande eders begynnelse- och slutord, samt, derest sådan förändring skulle anses erforderlig, inkomma med förslag dertill. Denna befallning har Lagberedningen fullgjort i ett den 28 i samma månad afgifvet underdånigt yttrande, som torde få bifogas detta protokoll. I hufvudsak innehåller detta yttrande följande:

Efter att hafva i förbigående erinrat derom, att en lagstiftningsåtgärd, som endast omfattade sjelfva edsformeln eller edens begynnelse-

och slutord, men ej edens innehåll i öfrigt, möjligen endast ofullständigt uppfylde ändamålet, lemnar Beredningen en öfversigt af de ändringsförslag i afseende på edsformeln, som under senare tider hos oss förekommit, äfvensom af utländska lagars stadganden i detta hänseende. Beredningen medgifver, att den nu vedertagna edsformeln icke längre allmänt godkännes af samhällets tänkande medlemmar, att den särdeles med afseende å slutorden »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ», hvilka ansetts innefatta en förpantning af själens eviga välfärd, ett eventuellt afsvärjande af den gudomliga nåden, väcker anstöt och framkallar betänkligheter icke hos fåtalet utan hos flertalet, och anser derföre det ligga vikt uppå, att förändring sker och sker snart. Den nya formeln borde göras så enkel och allmängiltig som möjligt. Men tillika borde den, så länge edgång fordras, tydligt och utan omsvep angifva sig vara en *ed* och affattas i ordalag, egnade att hos den edspliktige framkalla den djupt allvarliga sinnesstämning, som handlingens religiösa karakter kräfde. I fråga om begynnelseorden ansåg Beredningen, att försäkringens beskaffenhet af ed i regeln lämpligast utmärktes genom det vid både löftes- och bekräftelseed lika användbara »jag svär», och att det religiösa momentet deri ytterligare kunde och borde betonas genom tillsatsen: »inför Gud den allvetande och allsmäktige». Beredningen antog, att edsförpligtelsens allvar och högtidlighet förhöjdes derigenom, att i densamma särskildt framhölles Guds allvetenhet och allmakt, till erinran derom, att sanningen och uppsåtets ärlighet vore uppenbara för Honom och att makten att straffa öfverträdelsen läge i Hans hand. Då edens religiösa karakter vore genom inledningsordens innehåll med tillräcklig bestämdhet och kraft angifven, kunde slutorden borttagas, särdeles om, såsom önskligt vore, edgångsformulärens innehåll i öfrigt förenklades och förkortades, så att behovet af en särskild afslutande mening mindre än nu framträdde.

Nya Lagberedningen afgaf på grund af hvad sålunda anförts följande förslag till förändrad lagstiftning rörande ordalagen vid edgångs fullgörande:

»Med ändring af föreskrifterna i 1 kap. 7 §, 14 kap. 9 § och 17 kap. 16 § Rättegångsbalken, så vidt angår ordalagen vid edgångs fullgörande, förordnas att de i dessa lagrum afsedda eder skola inledas med orden: »jag N. N. svär vid Gud den allvetande och allsmäktige» och att den ytterligare bekräftelsen »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ» uteslutes.

Hvad sålunda är stadgadt beträffande ordalagen vid eds aflägg-

gande länder till efterrättelse jemväl i alla öfriga fall, då enligt allmän lag edgång skall ega rum.

Härigenom göres dock ej ändring i hvad 16 § af Kongl. förordningen den 31 Oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsutöfning föreskrifver för den händelse att främmande trosbekännare är af sådan lära, som ej tillstodjer honom att aflägga ed.»

Inom Högsta Domstolen, som hördes öfver detta förslag, voro meningarna angående detsamma delade. Tre ledamöter lemnade förslaget utan anmärkning. Tre andra hemställde att edens begynnelseord, hvilka icke medfört någon olägenhet eller framkallat några betänkligheter, måtte bibehållas oförändrade, samt att slutorden, hvilkas borttagande, särdeles om edsformulärens innehåll blefve oförändradt, kunde visa sig mindre ändamålsenligt för bibehållande af uppfattningen om edens egenskap af en religiös handling, och derigenom leda till förringande af edens helgd samt menligt inverka på upprätthållandet af den borgerliga rättsordningen, måtte utbytas vid löfteseder mot orden: »dertill mig Gud nådeligen förhjelpe» och vid bekräfteseder mot orden: »så sant jag vill att Gud mig hjälper». En ledamot ansåg det föreslagna nya edsformuläret icke med samma kraft som det gamla framhålla det religiösa momentet i eden, samt att följderna häraf kunde blifva att rättssäkerheten på ett betänkligt sätt minskades i de fall, der bevisning genom vittnen eller genom parts ed i rättegång skulle åvägabringas. Han afstyrkte derföre förslagets antagande.

Om det ock må erkännas, att de vid eds afläggande nu begagnade begynnelseord ej i lika hög grad som slutorden väckt anstöt, kan man dock, sedan fråga om deras ersättande med andra nu blifvit väckt, svårigen undgå att erkänna dessas företrädere i afseende på uttryckets klarhet och bestämdhet. Visserligen förklarade 1883 års kyrkomöte, ehuru ej med någon synnerligen stor pluralitet, sig föredraga de hittills använda begynnelseorden, då det gälde presteden, men ett af hufvudskälen till detta beslut syntes hafva varit obenägenheten att just ur presteden utesluta hvad som tillkännagifver edens natur att vara en *kristlig* religiös akt. Deremot beslöt kyrkomötet för sin del utan omröstning slutordens borttagande utan att ersätta dem med andra. Ingen lär kunna med visshet förutsäga hvilket inflytande en dylik förändring i fråga om parts eller vittnes ed skulle åstadkomma på den borgerliga rättsordningens upprätthållande. Jag är för min del böjd att lika med Lagberedningen anse edens begynnelseord med så tillräcklig kraft återgifva det religiösa elementet i eden, att slutorden kunna undvaras, och äfven tre af de ledamöter i Högsta Domstolen, som uttalat farhågor i motsatt riktning, synas icke hafva varit obenägna att åtminstone i nå-

gon mån modifiera sin mening, derest edens ordalag i öfrigt undergå förändring.

Det måste nemligen medgifvas, att när den bekräftelse, som slutorden innehålla, bortfaller, så väl domare- som vittneseden, om de nu varande formulären bibehållas, erhålla en mindre lämplig afslutning. Lagberedningen har ock antydt att en revision af de ordalag, i hvilka dessa eder afläggas, vore önskvärd, särdeles i det fall att slutbegränsningen uteslutes. I sitt innevarande år afgifna betänkande angående rätttegångsväsendets ombildning har Lagberedningen föreslagit ny, väsentligen förkortad lydelse af dessa eder, och såsom skäl därför, särskildt beträffande vittneseden, anfört följande: »Genom förordningen den 5 November 1867 blef den förut varande vittneseden betydligt förenklad och förkortad. Erfarenheten ådagalägger dock nästan dagligen att formuläret det oaktadt icke rätt uppfattas af personer, tillhörande de mindre bildade klasserna. Detta antyder, att någon otydlighet eller allt för stor omständlighet förefinnes i ordalagen. I motsats till äldre tiders uppfattning att edens kraft förstärktes genom ett utförligt uppräknande af olika omständigheter, som kunde föranleda till öfverträdelse af edspåbudet eller som eljest borde vid dess samvetsgranna uppfyllande uppmärksammas, synes man i våra dagar allmänt hysa den öfvertygelse, att edens verksamhet ökas genom att göra den i möjligaste måtto kort, kraftig och omedelbart riktad på hufvudföremålet därför med förbigående af mindre väsentliga omständigheter. I öfverensstämmelse med sistnämnda åsigt har i förslaget vittneseden blifvit ytterligare förkortad och förenklad derhän, att den endast skulle innehålla att vittnet svär inför Gud den allvetande och allsmäktige att i sin utsago hålla sig till sanningen. Utom den större omedelbarhet och enkelhet, som vinnes genom en dylik förkortning, medför denna äfven den fördel att, om än vittnena äro flera, eden dock utan allt för stor tidsutdrägt kan förestävas för hvarje vittne särskildt i stället för gemensamt för alla på en gång.» Lagberedningens förslag i begge dessa delar synas mig förtjänta att redan nu göras till föremål för Riksdagens pröfning.

I öfrigt finnas i gällande allmän lag eller författning fullständiga edsformulär bestämda för den s. k. vrängoeden (14: 9 Rätttegångsbalken), gäldenärs- och borgenärsederna i konkurs (Konkurslagen §§ 26 och 82), ed, som afläggas af god man vid landtmäteriförrättning (Skiftesstadgan § 21) samt ed, som afläggas af expropriationsnämnd (Kongl. förordningen den 14 April 1866 § 11). Den förstnämnda användes, så vidt känt är, numera aldrig, och den kommer efter all sannolikhet icke att upptagas i en ny rätttegångsordning. För de öfriga torde, intill dess frågan om deras behöflighet företogs till pröfning, den nu varande lydelsen kunna bibehållas.

las. För alla dessa eder, liksom för dem, hvilkas ordalag ej blifvit i lagen bestämda, t. ex. värjemålseden, erfordras nu endast det stadgande, att begynnelseorden skola vara lika med de för domare- och vittnesederna bestämda, samt att slutorden uteslutas.

Då det i öfverensstämmelse med hvad jag nu anført upprättade förslaget i afseende på lydelsen af domare- och vittneseden väsentligen skiljer sig från det, hvaröfver Högsta Domstolen senast hördes, hemställer jag att Högsta Domstolens yttrande öfver det nya, vid detta protokoll fogade förslaget måtte för det ändamål 87 § Regeringsformen förmåler genom note ur protokollet inhemtas.»

Häri instämde Statsrådets öfrige ledamöter;

och täcktes Hans Maj:t Konungen till hvad Statsrådet sålunda hemstält lemna nådigt bifall.

Ex protocollo  
*C. P. Hagbergh.*

---

## Förslag

till

**Lag om förändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.**

Med upphäfvande af den genom förordningen den 6 Februari 1849 meddelade föreskrift angående förändradt edsformulär då mosaisk trosbekännare skall aflägga vittnesed, förordnas härigenom,

att 1 kap. 7 § och 17 kap. 16 § Rättegångsbalken, sistnämnda lagrum sådant det lyder i förordningen den 5 November 1867, skola erhålla följande förändrade lydelse:

*1 kap. 7 §.*

Domare skall denna ed svärja: Jag N. N. svär inför Gud den allvetande och allsmäktige att efter bästa förstånd och samvete, utan veld och mannamån, fullgöra mig anförtrodda domarevärf. Ej må någon till domarembetet träda, förrän han så svurit hafver.

*17 kap. 16 §.*

Vittnen skola, i begge delomännens eller deras ombudsmäns närvaro, denna ed, med hand å bok, svärja: Jag N. N. svär inför Gud den allvetande och allsmäktige, att i min utsago hålla mig till sanningen;

samt att jemväl i alla öfriga fall, då enligt allmän lag eller författning edgång skall ega rum, eden skall inledas med orden: »Jag N. N. svär inför Gud den allvetande och allsmäktige», samt de nu brukliga slutorden: »Så sant mig Gud hjelpe till lif och själ» uteslutas.

Häri genom göres dock ej ändring i hvad 16 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 Oktober 1873 föreskrifver för den händelse, att främmande trosbekännare är af sådan lära, som ej tillstädjer honom att aflägga ed.

---

*Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet uti Kongl. Maj:ts  
Högsta Domstol Måndagen den 27 Oktober 1884.*

Närvarande:

Justitieråden: NAUMANN,  
RABE,  
HUSS,  
ÖSTERGREN,  
GLIMSTEDT,  
AHLGREN,  
ÅBERGSSON.

Sedan, jemlikt Högsta Domstolens beslut den 15 och 16 innevarande månad, handlingarna i de till Högsta Domstolens utlåtande öfverlemnade, i protokollen för nyssnämnda dagar omförmälda ärenden cirkulerat emellan Högsta Domstolens ledamöter; så företogs nu till slutlig behandling:

4:o.

Förslag till lag om förändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande; bifogadt detta protokoll.

Justitierådet *Åbergsson* anförde: De föreslagna formulären för domare- och vittneseden synas mig icke vara affattade i ordalag, hvilka i lika hög grad som de äldre formulären äro egnade att framkalla den känsla af högtidligt allvar, som med edgång åsyftas.

Då uttrycket domarevärf betecknar, icke domareembetet i dess helhet, utan endast till embetet hörande göromål, synes det af domaren afgifna löftet att utan veld och mannamån fullgöra honom anförtrödda domarevärf kunna, särdeles vid det förhållande att domareeden vanligen afläggas, då den unge domaren första gången erhållit ett tillfälligt förordnande, anses innefatta förpligtelse med hänsyn allenast

till det eller de värf, som för tillfället blifvit honom anförtrodda, men icke till hela framtida utöfningen af domareembetet. För att afhjelpa detta och tillika gifva eden en mindre matt form, kunde ur den gamla, om ock onödigt vidlyftiga, dock i ett varmt och värdigt språk hållna domareeden upptagas några af de kraftigaste uttrycken, så att eden erhöile följande eller någon dermed liknande lydelse: »jag svär, vid Gud den allvetande och allsmäktige, att jag skall efter bästa förstånd och samvete, utan veld eller mannamån fullgöra min pligt som en god och rättvis domare, aldrig lag vränga eller orätt främja, utan i alla domar rätt göra». Villigt medgifver jag, att ur den stränga logikens synpunkt ett formulär af ungefär denna lydelse kan anses onödigt vidlyftigt och tautologiskt; men å andra sidan är jag öfvertygad, att en torftig ordställning, om ock ur logisk synpunkt fullt uttömmande, icke väl lämpar sig till formel för en högtidlig akt. Eden bör hos den unge domaren uppväcka en varm och allvarlig känsla af de höga pligter, som med domareembetet äro förenade. Eljest nedsjunker den till en tom formalitet och kan då hellre helt och hållet undvaras.

Ur samma synpunkt föredrager jag nu gällande formulär till vittnesed framför det föreslagna.

Begynnelseorden: »svär inför Gud den allvetande och allsmäktige» finner jag vackra och värdiga. Jag kan dock icke se någon förbättring i uttrycket »inför Gud», som föreslagits i stället för »vid Gud». Att svärja *vid* något är ett uttryck lika gammalt som bibeln. Det återfinnes i alla språk (III Mose bok 19: 12, Jeremia 5: 7, Matth. Evang. 23: 20, Brevet till Ebreerna 6: 13 och 16. Omósai kata, —jurare per, —jurer par, —schwören bei, —swear by) och betyder något helt annat än att svärja *inför* någon. Eden afläggas också icke inför Gud, utan inför verldslig myndighet.

Med hänsyn till det anspråk jag ställer på edens förmåga att framkalla en allvarlig, högtidlig känsla, kan jag icke tillstyrka att slutorden helt och hållet borttagas, hvarigenom eden erhåller en afluggen form, efterlemnande ett snöpligt, i stället för ett högstämmt intryck. Anses det öfverflödigt att begagna både begynnelse- och slutformel, kunde begynnelseorden hellre nedflyttas till slutet, så att ederna börjades med orden: »Jag N. N. lofvar och svär (vid bekräftelseceder: svär och försäkrar) att» etc., och slutades med orden: »Detta lofvar (försäkrar) jag inför (vid) Gud den allvetande och allsmäktige».

Vill man åter behålla sistnämnda uttryck såsom begynnelseformel, uppstår icke ringa svårighet att finna passande slutord i stället för den hittills brukliga formeln: »så sant mig Gud hjelpe till lif och sjä»,

för hvars afskaffande öfvervägande skäl synas tala. Flera förslag härtill äro dock redan framställda, särskildt vid ärendets behandling i Högsta Domstolen den 25 Januari innevarande år. Det föreslogs då af några ledamöter, att slutorden skulle lyda, vid löfteseder: »dertill mig Gud nådeligen förhjelpe» och vid bekräftelseeder: »så sant jag vill att Gud mig hjälper». Sistnämnda formel står mycket nära den nu gällande och skulle utan tvifvel, likasom denna, komma att af många tolkas såsom en afsvärjelse af Guds hjälp. Mig synes, som edens religiösa moment blifvit genom de föreslagna begynnelseorden tillräckligt angifvet. I följd häraf har jag kommit på tanken, att eden måhända skulle kunna afslutas med ett vädjande till edgångarens heder och samvete samt en påminnelse om den verkliga påföljden af sanningseds brytande. Slutorden skulle då kunna vid vittneseden samt alla bekräftelseeder formuleras ungefär sålunda: »Detta lofvar (försäkrar) jag, på heder och samvete, och så sant jag icke vill som menedare anses och straffas», hvaremot embetseder, hvilkas brytande icke medför ansvar såsom för mened, kunde afslutas med orden: »Detta lofvar jag på heder och samvete».

På grund af hvad jag sålunda anfört, anser jag mig icke kunna tillstyrka förevarande lagförslag oförändradt.

Justitierådet *Ahlgren* yttrade: Jag lemnar förslaget utan annan anmärkning, än att, enär, hvad beträffar den föreslagna domareeden, ordalagen deri torde kunna lemna rum för den uppfattning, att edgången skulle afse endast det eller de domarevärf, som då äro anförtrödda honom, som aflägger eden, och således icke, såsom dock meningens uppenbarligen är, innefatta förpligtelse jemväl i fråga om domarevärf, som framdeles må varda honom anförtrödda, förslaget härutinnan synes påkalla någon redaktionsförändring; i hvilket afseende jag anser mig böra hemställa, att orden »fullgöra mig anförtrödda domarevärf» måtte utbytas mot orden »utöfva domarekallet» eller mot andra för åsyftade ändamålet lämpligare ordalag.

Justitierådet *Glimstedt* yttrade: I fråga om ändring i inledningsord och om borttagande af nu brukliga slutord vid edgångar delar jag i allo de åsikter, som Justitierådet *Olivecrona* uti samma fråga den 25 Januari detta år till Högsta Domstolens protokoll uttalat.

Beträffande åter innehållet i domare- och vittnesederna synes mig någon förändring i nuvarande formulär för närvarande och utan samband med andra reformer inom processlagstiftningen icke vara af något behof påkallad. I allt fall torde den föreslagna förändringen ingalunda

innefatta någon förbättring, då den åsyftade förenklingen och förkortningen skulle vinnas på bekostnad af fullständighet och konkret bestämdhet. Ordalagen i den föreslagna domareeden utmärka icke tydligen något förpligtande, som afser annat eller andra domarevärf, än som redan vid tiden för edens afläggande äro domaren anförtrödda; och i nuvarande vittnesed framhålles sanningspligten för vittnet utan öfverflödig vidlyftighet i klara och bestämda ordalag, som väl äro att föredraga framför det föreslagna abstrakta uttrycket »hålla sig till» sanningen.

Jag finner mig alltså böra afstyrka förslaget.

Justitierådet *Östergren* anförde: Då nu ifrågasatta ändring af begynnelseorden och borttagande af slutorden i edsformulären redan den 25 sistlidne Januari varit föremål för granskning inom Högsta Domstolen, samt Justitierådet *Olivecrona* dervid till protokollet afgifvit ett fullständigt motiveradt afstyrkande yttrande, hvari jag kan till alla delar instämma, behöfver jag härom endast åberopa samma yttrande.

Hvad angår föreslagna ändringen af innehållet i vittneseden, finner jag den med ändringen åsyftade enkelhet hafva vunnits endast på bekostnad af nödig fullständighet. För ett samvetsgrant vittne kan det vara nog, att det förpligtar sig att hålla sig till sanningen, men beklagligen förekommer det icke sällan, att vittnen ej vilja omtala *hela* sanningen, utan söka förtiga omständigheter, som äro af största vikt; och i sådana fall har nu gällande edsformulär, som i tydliga ordalag uppfordrar vittnena att *sjelfmant* omtala *allt* hvad de veta i saken, ett afgjort företräde framför det föreslagna nya, hvilket är så affattadt, att vittnena kunna, utan att bryta mot den aflagda eden, dölja en del af hvad de veta, intill dess de genom ämnet uttömmande frågor tillhållits att yppa hvarje särskild omständighet, som på saken har inflytande.

På grund af hvad jag nu erinrat och på de af Justitierådet *Olivecrona* i ofvannämnda yttrande anförda skäl afstyrker jag förslagets antagande.

Justitierådet *Huss* yttrade: »För samhället och den borgerliga rättsordningens upprätthållande är det utan tvifvel af största vikt, att i de fall, der en afgifven försäkran anses böra med ed bekräftas, åt densamma förlänas jemväl en yttre form, som är egnad att hos den svärjande framkalla en liflig erinran, icke allenast om den förbindelse gent emot samhället, som han genom eden ikläder sig, utan äfven om den djupa betydelse eden eger för hans eget religiösa lif. Detta edens

religiösa moment synes mig genom begynnelseorden i de nu föreslagna edsformulären vara med värdiga och högstämda ord vederbörligen framhållet, hvadan jag ej har något att erinra mot förslaget i denna del. — Beträffande de i nuvarande edsformulär begagnade afslutningsorden »så sant mig Gud hjelpe till lif och själ» lär det ej kunna bestridas att dessa ord genom sin gripande högtidlighet för den svärjande innebära en stark väckelse att noga besinna vigten och betydelsen af den försäkran han afgifvit samt ansvaret för dess brytande; och, om samma ord utan vidare borttagas, befarar jag att sådant skulle hos många kunna verka till försvagande af uppfattningen om edens helgd. Då jag likväl delar de betänkligheter, som ofta blifvit uttalade mot lämpligheten af nyssnämnda ords användande, anser jag desamma böra utbytas mot andra ord, dock så att äfven i dessa det religiösa momentet i eden med styrka framträder.

I öfrigt lemnar jag förslaget utan annan anmärkning än att jag, i fråga om vittneseden, anser den nuvarande lydelsen deraf ega företräde framför den föreslagna, enär den förra med större tydlighet och bestämdhet inskräper vittnets pligt att i sin berättelse icke allenast icke afvika från sanningen, utan äfven uppenbara hela sanningen eller allt som i saken är vittnet bekant.

Justitierådet *Rabe* lemnade förslaget utan anmärkning.

Justitierådet *Naumann* anförde: Jag ber att få först yttra mig rörande den föreslagna ändringen af *vittnesedens* innehåll. Bland de absoluta stadganden rörande *bevisning*, hvilka den svenske domaren *måste* i processen följa, så att intet annat får lagenligt anses såsom visst, än det, som med iakttagande af dessa regler är ådagalagdt, finnes, som bekant är, i Rättegångsbalkens 17 kap. 29 § den gamla regeln: »Tu vittnen äro fullt bevis, deri de sammanstämman». Således är i två till det yttre oförvitliga människors händer lagd den makten att genom sina utsagor bestämma om en medmänniskas lif, ära, egendom och välfärd. Lagen har dock stadgat vissa *kauteler* egnade att i någon måtto förekomma missbruk af denna farliga makt. En bland dem, och den ingalunda minst viktiga, har hittills ansetts vara *vittneseden*. Att nu minska eller försvaga dessa kauteler och likväl bibehålla de absoluta bevisreglorna, skulle vara för rättssäkerheten mer än vådligt. Annorlunda gestaltar sig förhållandet i de länder, der den lagfarne domaren är befriad från *legala bevisningsreglor*, så att särskildt i kriminalmål intet visst bevisningsmedel eller bestämdt mått af bevis må betaga honom friheten att, med hänsyn till alla i målet förekom-

mande omständigheter, pröfva huruvida bevisningen är fullt öfvertygande eller icke, dock med förbindelse för domaren att alltid noggrant i domen redogöra för de grunder, som bestämt honom. En sådan bevis-teori synes vara i Nya Lagberedningens sist afgifna betänkande åsyftad.

Här kan vittnesedens lydelse jemförelsevis icke vara af den ödes-digra betydnet, som den eger, när åt två vittnens sammanstämmande utsagor skall tillerkännas det inflytande, som ofvan är anmärkt.

Enligt det nu gällande formulär i 17 kap. 16 § Rättegångsbalken tillförbinder sig den till vittne kallade att, såsom orden lyda »vittna och gifva tillkänna allt hvad jag vet i denna sak händt och sant vara, så att jag ej något förtiger, tillägger eller förändrar».

Dessa få ord gifva äfven för den mindre bildade eller begåfvade ett redigt begrepp om vittnets ofafvisliga åligganden.

Deremot skulle vittnet, enligt det nu föredragna förslaget, svärja endast att i sin utsaga »hålla sig vid sanningen» — ett alltför allmänt och elastiskt, för mängden ingalunda klart begripligt uttryck, hvilket osökt kunde föranleda en Pilatifråga.

Hvad beträffar *begynnelseorden* i formuläret för denna ed, sådan den nu lyder, äfvensom *slutorden*, har frågan om deras afskaffande redan förevarit hos Högsta Domstolen den 25 Januari innevarande år, då utlåtande skulle afgifvas om en tillämnad Kongl. proposition i ämnet, hvarvid af Högsta Domstolens sju ledamöter fyra, nemligen Justitieråden Olivecrona, Hernmarck, Wedberg och Annerstedt, i motiverade utlåtanden (aftryckta i Tidskrift för Lagstiftning m. m. tjugoförsta årgången) ansett *begynnelseorden* böra fortfarande bibehållas oförändrade, hvilken mening Justitierådet Olivecrona uttalar äfven i afseende på *slutorden*; hvaremot Justitieråden Annerstedt, Hernmarck och Wedberg ansett slutorden kunna utbytas vid löfteseeder mot orden: »dertill mig Gud nådeligen förhjelpe», och vid bekräftelseeder mot: »så sant jag vill att Gud mig hjälper», eller ock mot andra ordalag, som »i fråga om de förra ederna innebära en bön om Guds bistånd att troget hålla det, hvarom eden afläggas, och beträffande de senare tydligen uttrycka, att den, som aflägger eden, talar sanning lika visst som han åstundar Guds hjälp».

Jemte det jag ej kan annat än dela de betänkligheter, som ofvan nämnde fyra ledamöter framhållit, bör jag anmärka att dessa farhågor ingalunda blifvit minskade genom de vid sista kyrkomöte, med afseende på *presteden*, af ansedde teologer och religionslärare uttalade, mot hvarandra stridiga åsikter särskildt om rätta betydelsen af edens slutord, så att dessa åsikter i ämnet ännu icke i allmänhet tyckas hafva kommit till full mognad.

Jag afstyrker alltså det nu föredragna förslaget i denna del och erinrar om den förut inom Högsta Domstolen åberopade grundsats, som kyrklagsutskottet vid det sistlidna år samlade kyrkmötet uttalat, nemligen att: »staten eller kyrkan icke kan af hänsyn blott till någons *subjektiva* åskådningssätt rubba anordningar, i hvilka mäktiga »garantier för upprätthållande af borgerlig och kyrklig ordning innehållas».

Beträffande den föreslagna ändringen af formuläret för *domareeden* i 1 kap. 7 § Rättegångsbalken, anser jag mig böra erinra derom, att Lagkomitén i sina förslag till Rättegångsbalk, tryckta åren 1822 och 1826, samt i det reviderade förslaget till Allmän Civillag, tryckt år 1838, äfvensom Lagberedningen i sitt förslag till Rättegångsbalk, tryckt 1840, föreslagit ett formulär till domareed, enligt hvilket domaren tillförbinder sig, såsom orden i alla förslagen lyda: »att jag vill och skall, efter mitt bästa förstånd och samvete, rätt och sanning styrka och främja, efter lag och laga stadgar döma och aldrig uppsåtligt derifrån vika eller orätt göra för hvad orsak eller under hvad sken det vara må».

Att detta formulär har ett ostridigt företräde framför det nu föreslagna, torde finnas redan deraf att orden: »*mig anförtrordda domarevärf*», på hvilkas tvetydighet andra förut voterande ledamöter här fästat uppmärksamhet, skulle undvikas.

Vidkommande slutligen förslagets stadgande, att jemväl i alla öfriga fall, då edgång skall ega rum, begynnelseorden i edsformuläret skulle ändras till: »Jag svär inför Gud den allvetande och allsmäktige», men de nu föreskrifna slutorden alldeles uteslutas, så torde, hvad särskildt *presteden* angår, sådant icke kunna grundlagsenligt ske i annan ordning, än den som är i Regeringsformens 87 § 2 mom. stadgad, enär fråga i slikt fall skulle uppstå om förändrad lydelse af Kyrklagens 22 kap. 2 §, sådan denna § nu lyder enligt Kongl. kungörelsen den 25 Oktober 1878.

Ex protocollo  
Th. Wilh. Malm.

---

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms Slott Fredagen den 9 Januari 1885,*

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Statsministern THEMPTANDER,  
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre  
HOCHSCHILD,  
Statsråden: LOVÉN,  
VON STEYERN,  
HAMMARSKJÖLD,  
RICHERT,  
RYDING,  
VON KRUSENSTJERNA,  
Friherre TAMM,  
Justitieråden: RABE,  
VON SEGEBADEN.

Statsrådet Friherre von Otter anmälde vara af sjukdom hindrad att komma tillstädes.

Chefen för Justitiedepartementet Statsrådet von Steyern anmälde i underdånighet:

2:o.

Högsta Domstolens yttrande öfver det förslag till lag om förändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande, som den 26 September 1884 af Kongl. Maj:t infordrats.

Efter att hafva redogjort för utlåtandets innehåll anförde Departementschefen:

»Bland de ledamöter af Högsta Domstolen — tillsammans 13 — som vid två särskilda tillfällen i detta ärende sig yttrat, hafva endast fyra förordat bibehållande af edens nuvarande slutord och ansett yr-

kandet om deras ändring eller borttagande bero på en ensidig och origtig uppfattning af dessa ords mening. Inom Högsta Domstolen har sålunda vunnits stöd för den af Riksdagen uttalade och jemväl af Kyrkomötet omfattade mening, att dessa edens slutord kunna gifva anledning till missförstånd af den allvarsamma art, att det bör genom lagstiftningens mellankomst undanrödjas.

Förslaget att åstadkomma detta genom uteslutande af slutorden, utan att ersätta dem med andra, har deremot en lika stark majoritet inom Högsta Domstolen — 9 ledamöter — funnit betänkligt, enär det skulle verka till förringande af uppfattningen om edens helgd, hvilket särskildt i fråga om vittnes- och värjemålseden kunde blifva för rätts-säkerheten vådligt, så länge nuvarande regler för hvad som skall anses såsom laga bevis bibehöllos. Man torde häraf kunna draga den slutsats, att inom domarecorpsen råder en afgjord farhåga att edens kraft skulle genom en sådan förändring af dess lydelse försvagas. I strid mot en sådan opinion finnes det så mycket mindre anledning att vidhålla förslaget, som Riksdagen ej önskat slutordens utelemnande utan endast deras ersättande med andra, mera lämpliga.

Valet af dessa ord företer emellertid ej ringa svårigheter. Att låta löfteseder afslutas med de af några justitieråd föreslagna orden: »dertill mig Gud nådeligen förhjelpe» kan visserligen ganska väl försvaras. Men mot de af samma justitieråd föreslagna afslutningsord för bekräftelseeder: »så sant jag vill att Gud mig hjälper» har med skäl erinrats, att deras betydelse föga skiljer sig från de nu varandes, och att de liksom dessa innefatta en afsvärjelse af Guds hjälp, derest eden brytes. Mera tilltalande förefaller det då att, såsom en ledamot i Högsta Domstolen föreslagit, flytta orden: »inför Gud den allvetande och allsmäktige» från edens början till dess slut. Huruvida genom en sådan förändring eden i den allmänna uppfattningen skall förlora något af den helgd den nu eger, är ett spörsmål, som jag ej tilltror mig att kunna med full säkerhet besvara och som svårigen kan afgöras utan en vidsträckt erfarenhet om det åskådningssätt, som i dylika frågor hos vårt lands befolkning gör sig gällande. Då en sådan erfarenhet måste antagas vara i högre grad än någonstädes eljest samlad hos Riksdagen, tror jag mig böra tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att underställa Riksdagens pröfning detta förslag till edsformulär, hvilket af de hittills framställda torde vara det mest antagliga.

I afseende på *inhållet* har Högsta Domstolen i allmänhet ansett de af Nya Lagberedningen föreslagna edsformulären allt för knapphändiga och icke i lika hög grad som de äldre egnade att framkalla den känsla af högtidligt allvar, som med edgång åsyftas. Det har i

öfrigt mot dessa förslag erinrats, att domareedens lydelse lemnade rum för tvekan, huruvida eden afsåg andra domarevärf än dem, som vid tiden för dess afläggande vore domaren anförtrödda, samt att vittneseden saknade nödig fullständighet, då den ej uttryckligen förpligtade den, som aflade eden, att själfmant uppenbara *hela* sanningen, så vidt den vore honom bekant. Med anledning af dessa anmärkningar, hvilkas befogenhet ej torde kunna helt och hållet jäfvas, har jag trots vittneseden i sin nuvarande form böra bibehållas och domareeden affattas i ordalag som hufvudsakligen öfverensstämma med de af Lagkomitén och äldre Lagberedningen föreslagna och af en ledamot af Högsta Domstolen nu förordade. Utbyte af uttrycket: »enligt allmän lag eller författning» i förslagets näst sista stycke mot: »enligt allmän civil- eller kriminallag» torde förebygga den af en ledamot i Högsta Domstolen uttalade förmodan, att meningen vore att i denna ordning lagstifta äfven angående presten.

Att ändring af edsformuläret medför behof af ändring i 33 § Riksdagsordningen, som bestämmer lydelsen af den ed Riksdagens talmän och vice talmän skola aflägga, derom har jag nu endast velat erinra, förbehållande mig att framdeles få afgifva förslag i nämnda hänseende».

Under åberopande af hvad sålunda tillstyrkts hemstälde Departementschefen att Kongl. Maj:t tacktes jemlikt 87 § Regeringsformen till Riksdagens antagande öfverlemba ett af honom nu uppläst förslag till Lag om förändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande.

Justitierådet Rabe åberopade sitt i Högsta Domstolen afgifna yttrande i ämnet.

Statsrådet Richert yttrade: »Ehuru jag för min del icke kan annat än dela de betänkligheter, som blifvit inom Högsta Domstolen uttalade mot borttagande, eller förändring, af nu brukliga slutorden i de eder, som skola af vittnen och parter afläggas, särskildt med afseende på de för närvarande stadgade regler för hvad som skall för laga bevis gälla, anser jag mig likväl icke böra afstyrka framläggandet af ifrågavarande lagförslag för Riksdagen, enär, på sätt föredragande Departementschefen äfven anmärkt, bland dess ledamöter, mer än annanstädes, kan förutsättas den vidsträckta erfarenhet och kännedom om uppfattningen bland den stora mängden af landets befolkning af edens betydelse, derest slutorden deri ändras, som erfordras för att fullständigt bedöma, huruvida den nu föreslagna förändring uti vittnes- och parts-ederna må kunna för närvarande, utan våda för den borgerliga rättsordningen, genomföras».

Statsrådets öfrige ledamöter instämde med Departementschefen.

Hans Maj:t Konungen tacktes bifalla hvad Departementschefen hemställt och skulle i öfverensstämmelse med det af honom upplästa förslag proposition till Riksdagen aflåtas, sådan den finnes detta protokoll under bil. litt. B bifogad.

Ex protocollo  
*C. P. Hagbergh.*

---